

עלון דברי חיים לפרשת יתרו

שמע יתרו חותן משה כי שלטה מידת הדין במשה בהיותו בסנה, וכי הכהונה נלקחה ממנו, כעונש על סירובו ללכת בשליחות ה' אל פרעה ואל בני ישראל, וניתנה לאהרן אחיו. מעתה שוב לא חל עליו האיסור להחזיר את גרושתו, כדין כהן האסור בגרושה, שכן קדושת הכהונה כבר פסקה ממנו, והרי הוא מותר בגרושה.

כיון שכך, **"ויקה יתרו חותן משה את צפורה אשת משה אחר שילוחיה"**, מעתה יכול הוא לחזור ולשאת אותה. וזהו שנאמר **"אשר עשה אלוקים למשה"**.

החיד"א בשם רבי יעקב מלובלין

"עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוקים כי בדבר אשר זדו עליהם"

ובתרגום אונקלוס כתב: ארי בפתגמא דחשיבו מצראי למידן ית ישראל, בה דינון.

כאשר היו בני ישראל עדים למכותיהם של מצרים, ידעו גם לפרש את טיבם של הרבה מן המכות והפגעים שפגעו במצרים, הן בארץ מצרים והן על שפת ים סוף. בהרבה מכות ועונשים ראו בני ישראל עין בעין את ההשגחה העליונה, אשר התבטאה בעונשים שהיתה בהם מידה כנגד מידה. כעם אשר ישב במצרים והשתעבד עשרות שנים, ידעו בני ישראל במה פשעו המצרים ובמה חטאו כלפי האומה היהודית, וממילא יכלו לפרש נכונה את צד ה"מידה כנגד מידה" אשר התגלה בכל מכה ובכל נס.

ברם, לא את הכל הבינו. הרבה רעות חרשו במצרים בבית המלוכה של פרעה, אך לא כולן יצאו אל הפועל. כאשר באו המכות והיסורים נענשו המצרים גם על אותם נסיונות להרע לישראל, גם אם לא יצאו המחשבות לכלל מעשה, שכן אף על פי שאין הקב"ה מצרף מחשבה רעה למעשה, אין זה אלא בישראל. מחשבת עכו"ם רעה מצטרפת למעשה ואף עליה נענשים. אותן מכות שהוכו המצרים בשל זממם להרע לישראל, לא הובנו ע"י ישראל, אשר לא ידעו אלא את אשר ראו, אך לא את המחשבות הרעות.

ברם, כאשר בא יתרו אל המדבר ושמע ממה על מכותיהן של המצרים, הבין הוא הכל, שכן היה יתרו א' מיועציו של פרעה, כמסופר בגמרא, כי ברח לאחר שלא רצה להשתתף בעצתו של פרעה. כיועץ המלך ידע יתרו לא רק את אשר נעשה בפועל, כי אם גם את אשר זממו המצרים לעשות, ואת אשר לא יצא אל הפועל.

משום כך אמר יתרו: **"כי בדבר אשר זדו עליהם"**, דהיינו, לפי מה שתירגם אונקלוס, באותם דברים אשר חשבו מצרים לדון את ישראל – במ נידונו הם עצמם.

רק הוא יכל לומר זאת, כיון שרק הוא ידע באמת את אשר זמם פרעה לעשות. כיון שכך, יכל רק הוא להצביע ולהראות את המידה כנגד מידה בצורתה המושלמת, כיצד נענשו המצרים באותה צרה ובאותם יסורים אשר חשבו להביא על בני ישראל.

"ויחד יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים על אודת ישראל את כל התלאה אשר מצאתם בדרך ויצלם מחרב פרעה"

פשוטו הוא: וישמח יתרו. ומדרש אגדה: נעשה בשרו חידודין חידודין, מיצר על איבוד מצרים. רש"י.

מאליה מתבקשת כאן קושייא: למה הוציאו חז"ל את מה שנאמר בפסוק **"ויחד"**, שמשמעו חדווה, ופירשו אותו לגנאי על יתרו?

ביאור נפלא על כך, אמר רבי משה מקוטנא:

מכירים אנו שלושה לשונות המתייחסות לשמחה: שמחה, ששון וחדווה. לכאורה אלו מילים נרדפות, אך חכמי הלשון חילקו ביניהם באופן כזה:

שמחה – היא כאשר אדם שמח בדבר שלא היה לו מעולם. ששון – הוא כאשר אדם שמח בדבר שהיה לו, נאבד ממנו וחזר אליו.

וזהו מה שאמרו חז"ל: **"שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב"** – זה מילה. שכן מצינו באבות דרבי נתן שאדם הראשון נברא מהול ורק לאחר החטא נמשכה ערלתו, ונמצא לפי זה ששמחת המילה היא על שמקבלים את מה שהיה לאדם הראשון ואבד, ולכן נאמר על כך לשון **"שש"**.

זה גם מה שאומרים בברכת חתנים: **"אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה"** – כי אצל החתן, שחיזר אחר אבידתו ומצא אותה, היא בגדר של **"ששון"**, בעוד אצל הכלה זהו גדר של **"שמחה"** – על דבר חדש.

הלשון השלישית היא חדווה – הנאמרת כאשר אדם מתאמץ לשמוח אף כאשר הוא נמצא במצב שבו בדרך הטבע עליו לבכות. וזה מה שאמר עזרא לשבי הגולה **"ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעזכם"**, כי הרבה מהם בכו בזכרם את הוד הבית הראשון, ולכן הורה להם להתחזק ולשמוח בישועה הזאת.

וזה מה שדרשו חז"ל: **"כי חדות ה' היא מעזכם"** – לוו עלי ואני פורע, כי מי שבביתו אין כל וצריך ללוות לצרכי שבת, אין לבבו פונה לשמחה, ובכל זאת יש להתחזק ולשמוח בשבת זו, וכאשר אדם מתאמץ לשמוח – זוהי חדווה.

מעתה, נחזור לשמחתו של יתרו, שהוגדרה בפסוק בלשון **"ויחד"** שהוא מלשון **"חדווה"** – הרי שיתרו היה צריך להתאמץ לשמוח בישועת ישראל. למה היה עליו להתאמץ? אין זאת, אמרו חז"ל, אלא שהצטער ונעשה בשרו חידודין חידודין על איבודן של מצרים, עד שכדי לשמוח על ישועת ישראל, נדרש ממנו להתאמץ...

ישועות מלכו

"את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל כי הוציא ה' את ישראל ממצרים"

שם **"אלוקים"** הוא שם הבא לציין, כידוע, את שליטתה של מידת הדין.

ומשום כך נאמר: "ייוחד יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל", רק הוא יכל לשמוח על כל הטובה, על הצלה מפורעניות אשר בני ישראל לא ידעו מהן כלל וממילא לא ידעו כי ניצלו מהן.

מסופר שבא' מפגישותיו של רבי איצ'לה מוולאז'ין עם נציגי משרד ההשכלה הרוסי, אשר ניסה להחדיר תוכנית לימודים כלליים אל הישיבות שברחבי רוסיה, נשאל רבי איצ'לה ע"י א' מרבי המלוכה:

בספר תהילים אומר דוד המלך: "הללו את ה' כל גויים שבחוהו כל האומים כי גבר עלינו חסדו", האם חסדי ה' אשר גברו עליכם, היהודים, מחייבים את ההלל והשבח של גויים ואומים.

ענה לו הגאון היהודי: הן רק אתם, פקידי המיניסטרוני, יודעים מה באמת רציתם לעולל לנו. רק אתם יודעים עד כמה גבר חסדו של הקב"ה על עם ישראל, שכן רק אתם יודעים מה ביקשתם לעשות ועד כמה השתבשו רעיונותיכם, עוד לפני שהספיקו כלל להגיע לאזנו של עם ישראל. עם ניסים נסתרים אלו רק אתם יכולים להלל ולשבח, שכן רק אתם מבינים בטיבם...

הגרי"ז מבריסק

"ואת שני בניה אשר שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה"

הצלתו של משה מחרבו של פרעה קדמה לעובדת היותו גר במדין. מדוע, א"כ, קרא משה לבנו הראשון "גרשם", ורק לשני קרא "אליעזר"?

גם נימוקו של השם "גרשם" אינו מובן: "גר הייתי בארץ נכריה", וכי איזה שבח יש בעובדת היותו גר בארץ נכריה?

ברם, גירותו של משה במדין ואי ישיבתו בה כתושב וכאזרח, ודאי היו לטובתו ולתועלתו. ודאי הכירו בני הארץ במעלותיו ובכישוריו של חתן הגדול שבהם, וודאי הזדרזו להציע לו להיות מושל, אב ואדון למדין.

ברם, משה רבינו סירב, שכן ידע כי אם לא יקבע בנפשו שהוא כאן רק גר, אשר יושב ישיבה ארעית, סופו שיעמדו הוא ובניו בנסינות גדולים, אשר יביאו אותם להתערב בין המדינים, להיות כאחד מהם ולשכוח מצור מחצבתם. כדי שלא יבוא לידי כך, לימד משה את עצמו, כי אין הוא כאן אלא כגר וכאזרח. כך גם קרא לבנו, שכן בשם זה "גרשם", היתה לו הכרת הטוב לקב"ה, אשר נתן בלבו לדעת את ההרגשה הנכונה אשר בה צריך לחיות במדין.

מטעם זה אף הקדים את קריאת השם "גרשם" לשם "אליעזר", שכן לא היתה כדאית הצלתו מחרב פרעה, אלא לאחר שדאג להיות כגר, ובכך לשמור את יהדותו וקדושתו.

ולכן תחילה הודה משה על דבר זה, וקרא לבנו "גרשם". ברם, לאחר שהשתבח ושיבח לה' על אשר נתן בלבו להיות גר בארץ נכריה, מצא מקום גם להודות על אשר הצילו ה' מחרב פרעה.

רבי משה פיינשטיין

"עתה שמע בקולי איעצך ויהי אלוקים עמך"

ונשאלת השאלה, מה כוונתו של יתרו בכך שאמר "איעצך ויהי אלוקים עמך", וכי בלי עצתו לא יהיה אלוקים עמך?

אלא, כשבעלי דינים עומדים לפני הבית דין בטענותיהם, בוודאי א' מהם אומר שקר ואין השכינה יכולה כביכול להיות שם כי "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני", ומה שכתב במקום אחר "אלוקים נצב בעדת אל" – דמשמע שהשכינה כן נמצאת שם, היינו כשבעלי דינים יוצאים והדיינים נושאים ונותנים ביניהם ומתייעצים בדיון.

אבל זה טוב כשבבית דין יושבים ג' דיינים, אבל בדיון יחידי כשדן יחיד, אין לשלוח את הבעלי דינים החוצה, שהרי אין לו עם מי להתייעץ, לשאת ולתת, ואז אין הקב"ה יכול לעמוד שם כלל.

וזהו כוונת יתרו בדברו אל משה "איעצך" – שתתן שופטים ולא תדון לבדך, ואז "ויהי אלוקים עמך"...

רבי שמשון מאוסטרפולי

סיפור השבוע

"כי יהיה להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו והודעתני את חוקי האלוקים" [י"ח, ט"ז]
שואלים העולם: מתחיל ברבים – "כי יהיה להם דבר", ומסיים ביחיד – "בא אלי"?

אלא ההסבר הוא, שבפעם הראשונה באים להתדיין אל הרב שני יהודים, אבל בפעם השנייה לא בא אל הרב שפסק את הדין תורה רק בעל דין אחד, זה שיצא זכאי, כי הבעל דין השני שהפסיד כבר לא בא...

האמרי חיים מוילניץ סיפר פעם, כי בא' הימים נכנס אליו יהודי והביא לו ספר במתנה. בהכירו את האיש שאין דרכו בכך, הבין כי ישנם דברים בגו – לקח את הספר והניחו על הארון.

כעבור מספר ימים, בא אליו אותו יהודי ואמר, כי רצונו להזמין לדין תורה את פלוני, הצביע הרבי לעבר הספר והפטיר: תחילה הורד מהארון את הספר שהבאת לי, אחר כך נדבר אודות הדין תורה...

ועל פי מעשה זה פירש הרבי בדרך צחות את הפסוק כאן "כי יהיה לכם דבר בא אלי", דלכאורה היה צריך להיות כתוב בלשון רבים "יבואו אלי", כפי שכתוב מקודם "כי יהיה להם דבר"?

אלא, שבתחילה בא רק א' מהם לנסות ולהשפייע בדרך כלשהיא שאכריע לטובתו, או שבא אלי מקודם לשבת קודש ומהנה אותי, בצורה כזו מנסה לשחדני – על זה אומר משה רבינו: עלי לדייק היטב במעשיהם, "ושפטתי בין איש ובין רעהו" – שהמשפט יצא שווה בין שניהם על פי חוקי ה' ותורתיו...

שבת שלום!

יוצא לאור לרפואה שלימה

הרב יוסף שלום בן חיה מושא שליט"א

לכל ענייני העלון נא לפנות למייל ל:

kosssover@gmail.com